

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyvadatulajdonos.

Felolós szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	---

Dr. Meisel Farkas Alajos,

a pesti izr. hitközség főrabbiája.

Született 1815-ben

és elhunyt 1867. évi november 30-án délután 5 órakor.

Fájdalommal jelentjük dr. Meisel, pesti főrabbinak és Magyarország legjelesebb német hitszónokának kimúltát. A pesti főrabbi, kinek halálát lapunk élén fekete kerettel jelentjük, nem tartozott elvbarátaink közé, de ez minket nem fog arra bírni, hogy irányában a szó valódi értelmében igazságosak ne legyünk.

Az elhunyt főrabbi azok közé tartozott, kiknek irányát csak a halál szakaszthatja félbe, de földi erő meg nem változtathatja. Ez oly tulajdonság, mely minden férfinak diszére válik, de ránk nézve eme jeles tulajdona káros befolyással volt, mert az ő irányát a magyar zsidók értelmisége nem helyeselte. — Hogy őt azonban a főváros zsidó lakosságának nagy része mégis annyira tisztelte, nem irányának, hanem kitűnő szónoki tehetségének és szeretetreméltó módjának tulajdoníthatta.

Meisel főrabbi egyike volt a legtehetségesebb embereknek, de tehetségével nem boldogíthatta sem hazánkat, sem a magyarhoni zsidókat, mert ő, ki talán az egész emberiséget szerette, épen Magyarország és annak zsidósága iránt rokonszenvvel nem viseltetett.

Meisel főrabbi több mint nyolcz évi ittléte alatt egy és ugyanazon irányt követte. Az első három évben boldog megelégedéssel nézett az ég felé, mert meg volt elégedve kitűzött irányával, és eljárása helyesége iránt nem támadt benne kétely; de a negyedik évben erős meggyőződése ingadozni kezdett, mert átlátta, de be nem vallotta elkövetett hibáit, és ő többé nem volt boldog!

Meisel főrabbi ismerte és követte a szépet és a jót. Ezen nemes tulajdonságainál fogva nem csekély jó és nemes tetteket is vitt véghez; de nem tartozott azon lelkészek közé, kik midőn magukat szerencsétlenségnek érzik, mégis szüntelen szeretettel tudnak em-

bertársaik iránt viseltetni, kik őket e szerencsétlenségükbe nem süllyesztették.

Innen származott, hogy Meisel főrabbinak nem csupán barátai voltak. Halálával el van minden fedve és feledve: emlékéért községének minden egyes tagja fogja hü keblében hordani és megörökíteni.

Béke poraira!

Miskolcz, 1867. évi november 30-án.

Tehát megértük valahára amaz epochalis napot, a melyen a magyar nemzet kormányelnöke egy javaslatot terjeszte az országgyűlés elé, azon czélből, hogy hitsorsosaink, kik e haza területén valamennyi néposztály között egyesegyedül a közjogok élvezetétől ki vannak zárva, az ország többi lakosaival egyenjogúsultakká nyilváníttassanak.

Epedve vártuk e perczet. A zsidónak, kinek keblében hazafiúi érzés buzog, mint bárki másban, mit semmiféle vele történt méltatlanság elfojtani nem birt, kétszeresen fájlalta szent ügye késleltetését és talán még jobban sajgott azon öntudat, hogy miatunk édes hazánk a világ előtt oly színben tűnik fel, mely töle a valódi, a mai korszellemmel azonosított szabadelvűség koronáját — bár azt minden egyéb tekintetben régen kiérdemelte, mind- eddig megtagadta; fájt ez, mondom, nekünk sokkal mélyebben mint az, hogy a közterhek súlyos viselése daczára a legkisebb közjog gyakorlatától ki vagyunk zárva.

De ha későn is, közeledik valahára a felszabadulás órája. Ha a hosszú s kinos várakozás, a rég megígért igazságszolgáltatás fölötti örömmüket némileg lehangolja, mindazonáltal tettetéshez hasonlítana, ha nyilván be nem vallanók, hogy valamint bánatunk kettős vala, ugy kétszeresen örvendünk, hogy a felszabadítás órája valahára nekünk is ütött, igen is örülünk, teljes szívből örvendünk, hogy hazánk parlamentáris többségből alakult felelős kormánya a mi kérdésünket, az oly soká ne nyuljhozzám-féle zsidókérdést oly őszintén, oly méltóságteljesen és gyakorlatilag igyekezett megoldani.

E sorok írója nem átalhatta, hogy felszólaljon akkor, midőn a napi lapok egy három czikkből álló törvényjavaslatot hoztak, melynek egész lényege ezen szavakban foglalattott „a politikai jogok élvezete a vallástól független.“ Kimutattam, hogy ilyen szöveggel kívánságainknak elég téve nincsen. Annál nagyobb örömmel üdvözlöm a képviselőház asztalára letett törvényjavaslatot, mely akként van szerkesztve, hogy ha az változatlanul törvénynyé válik, a zsidók halálával tartoznak mindazoknak, kik ama törvény fogalmazásába belefolytak; mert annál szabatosabban, világosabban és kimerítőbben a fenforgó ügyre vonatkozó törvényt formulázni alig lehet. Különös megelégedésünket fejezzük ki a kormánynak irányunkban követett eljárásáért még azon okból is, hogy a zsidók egyenjogósítása kérdését semmi másnemű tárggyal,

mint a honosítás vagy polgári házasság ügyével összefüggésbe nem hozta és valljuk meg hogy éppen amaz ellenvetések, melyek különböző oldalról a javaslat ellen tétettek, hitrokonaink által, kiket az e tárgyban alkotandó törvény majdnem kizárólagosan érdekel, egyáltalában nem osztatnak, nem pártoltathatnak.

Meghajlok legbensőbb tisztelettel a legjelesebb és legszabadelvből hazánkfiak egyike T i s z a Kálmán képviselő ur előtt, ki a „Hon“ mult keddi számában aggodalmait és élegületlenségét fejezte ki a zsidók egyenjogósítási törvényjavaslat irányában; — meghajlok lángoló hazafiság, és igazi szabadelvűsége előtt. Megengedem azt is, hogy ha ezen ügyet elvontan (abstracte), tisztán a H a z a d i c s f é n y e szempontjából tekintjük, meglehet, hogy akkor a magyar törvényhozás liberalismusa fényesebb magaslaton tűnnék fel, ha egy concret zsidóemancipációs törvény helyett becikkelyeztetnék az: hogy Sz. István birodalma terén valláskülömbőség nem létezik, vagy hogy a vallás a haza lakosai között jogkülönbségét nem okozhat.

Ámde, ha a legközelebb érdekeltek, azaz saját magunk kívánalmait és jogos reményeit tekintjük, akkor szükségképen a kormány javaslatában találjuk a nagyobb megnyugtatót. Ne valódjon bennünket senki önzéssel vagy szűkkeblűséggel, de általános elvek kimondásának, bár mily szabadelvűleg hangozzék, barátai nem lehetünk. Hiszen ha elv elegendő volna, ott vannak az 1848. törvények, majdnem mindegyike a valláskülömbőség-nélküliségén alapszik, és mit ért a zsidó vele? ki biztosíthat bennünket arról, hogy nem jöhet oly idő, midőn ismét kivennők a fennhangzó szavakból, hogy amott minden vallás ugyan, csak a zsidó — n e m — volt értve. Hiszen az első miniszteri javaslatban, ha ugyan létezett, kimondatott T i s z a Kálmán ur kívánsága szerint a politikai jogok függetlensége a vallástól és bennünket méltán aggodalmakkal töltött el, mert csak akkor nyugodhattunk volna meg benne, ha egyuttal ama törvény azt is foglalta volna magában, hogy a zsidóvallás, törvényesen bevett vallásnak nyilvánítottatik. Már pedig a törvényhozás, és hazája becsületére való féltékenység szempontjából egyre megy akár alkottatik egy külön zsidó egyenjogósítási törvény, akár kimondatik, hogy a zsidó — szinte egy törvényesen bevett vallás; mind a két esetben el van ismerve a magyar zsidók eddigi jogtalansága, és ha a jelenkor szelleme szégyenlappal tekinti, a melyen valamely nemzet a zsidók pariaságát türte, hazánkknak nincsen oka hogy ezért piruljon; ezen szégyenlap a világ egyik nemzete történetéből sem hiányzik — dicsőség lapjává válik, az napon, midőn a jelen multak igazságtalanságait, nagylelkű elhatározásokkal ismét jóvá teszi.

Legyen tehát szabad a zsidók emancipációja egyik legjobb barátját, legmélyebb tisztelettel felkérnünk, miszerint befolyása által oda hatni méltóztassék, hogy eltekintve minden pártállástól a kormány ebbeli törvényjavaslatát saját és elvarátai által pártolni sziveskedjék. Legyen a nemeslelkű hazafi meggyőződve hogy senki sem érzi és méltányolja inkább az ő magasabb szempontbéli felfogását e kérdésnek mint mi, de még engedjen ezuttal a közönségesebb praktikusabb eszmemenetnek, szem előtt tartván, hogy a j o b b e l l e n s é g e a j ó n a k, és hogy ha pártokra való oszlás történnék a kérdéses ügyben, könnyen megtörténhetnék, hogy ismét ujjab halasztást vagy éppen hajtörést szenvedhetne.

Midőn azonban a magas kormány törvényjavaslatát teljes szívünkkel pártoljuk, nem hallgathatjuk el, hogy mindamellett még vannak óhajaink, melyek teljesülése ama törvényjavaslatból nem tűnik ki, értem egyházunk jogai, hülfelekezetünk autonomiájára vonatkozó biztósítást. Sietünk azonban megjegyezni, hogy ezen hiány nem képes bennünk aggodalmakat felköltetni. El kell ismerünk hogy a magyar zsidó egyháza tulajdonképen még nem is létezik, hogy annak rendeztetése tényé kell válnia, mielőtt annak független önkormányzata törvénybe iktattathatik; és ha tekintetbe vesszük hitközségeink rendezetlen állapotát, az egyházi s iskolai ügyek szétziláltságát nem is kívánhatjuk hogy ugyanazon autonó-

miai jogokban részesüljünk, melyeket például a protestánsok élveznek. Szükséges tehát, hogy a kormány a gyepőt addig kezéből ki ne bocsássa, nekünk pedig annál nagyobb hévvel kell felkarolnunk az országos zsidógyülekezet — congresus — eszméjét, mint a melynek czélszerű foganatosításától függ autonomiánk előbbi vagy későbbi létesülése. Ennek mikéntjéről más alkalommal lesz szerencsém becses közlönyét igénybe venni. —

S z e m l e.

A „Pesti Napló“ írja:

„Az izraeliták polgári és politikai jogegyenlősége iránt előterjesztett törvényjavaslat nem volt szerencsés T i s z a Kálmán ur tetszését megnyerni. Ő nem specialis zsidó-jogegyenlősítési, hanem egy általános vallásjogegyenlőségi törvényt óhajtott volna.

Egy ilyen általános törvény azonban ama specialis törvény által — legalább a jelenben — teljesen pótoltatik, mert az országban jelenleg létező minden vallás de jure et de facto jogegyenlőségnek örvend, kivéve a hébert.

Ennyire felesleges lévén T i s z a ur ebbeli gondoskodása, úgy hiszszük, nem nagy malitia kell, hogy az oppositot arról gyanúsítsuk, miszerint ha a kormány általános egyenjogósítási törvényjavaslattal lépett volna fel, akkor az, t. i. az ellenzék, specialis zsidó-emancipációs törvényt követelt volna.

Fognak azonban találkozni, kik ellenkezőleg, e gyanúsítást teljesen alaptalannak fogják mondani; mert hát épen a liberalis baloldal némely tagjairól azon vélemény uralkodik, hogy ők inkább óhajtottak volna egy általános — phrasist, mintsem egy specialis tény; mert az talán még egy kibuvót hagyott volna nyitva azon Scilla és Charibdis között, értem a zsidó-emancipációra a választókra való tekintetből nem szavazást, és a zsidóemancipáció mellett — a liberalismus dicsősége kedvéért való szavazást, a mely dilemma bizonyára zavarba is ejtheti a különben rettentetlen ellenzékét.

A „Lloyd“ nyilatkozatából láthatja a baloldal, hogy az izraeliták e törvényjavaslattal teljesen megelégedvők, s abban sokkal inkább megnyugszanak, mintsem hogyha egy, hihetőleg hosszú és kétes kimentő vitára alkalmat adandó általános törvényjavaslatához költetett volna a zsidók egyenjogósításának kérdése.

Mi részünkről illőbbnek és méltányosabbnak is tartjuk, ha a magyar kormány és országgyűlés nyiltan száll a még elevenen élő előítélet ellen: és egy specialis törvény teszi jóvá a mult századok egy specialis igazságtalanságát!

Ha a népszerűség betegsége némely baloldalinak meg nem engedi, hogy a zsidóemancipációra szavazzon, de a művelt közvéleménnyel sem mer szembeszállni és ellene szavazni, ám tartózkodjék a szavazástól s keresse vigaszát abban, hogy a kormány szedje ki a gesztenyét az izzó parászból.

Mint érintők, e specialis törvényvel az országban létező minden vallásbeliek egyenlő joggal bírandnak. Nem tudjuk tehát, a baloldal valami még nem létező sectákat akar-e a magyar polgári és politikai jogegyenlőséggel boldogítani? Talán a törököket? Avagy talán a mormonok sectáját?

A „Pesti Hírnök“ a következőt írja:

Találkoztak, kiket a zsidók politikai emancipációjára vonatkozó, s a miniszterium által az országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslat nem elégített ki, és pedig nem azért, hogy sok vagy időelötti, hanem azért, mert k e v é s.

T i s z a Kálmán ur a „Hon“ egyik közelebbi számában ki nyilatkoztatja, miszerint ő azt óhajtotta volna, hogy az emancipatio kérdése ne specializáltassék a zsidókra, hanem mondatott

volna inkább ki azon nagy (!), azon szent (!) elv, mely szerint „a polgári és politikai jogokra nézve senkinek vallásos meggyőződése, hite különbséget nem tesz, s hogy e tekintetben minden hitfelekezet egyforma.“

Tisza Kálmán ur, ki a 48-ki törvényeknek bizonyosan minden betűjét tanulmányozta, emlékezhetnék reá, hogy mihelyt a kérdéses miniszteri javaslat törvénynyé válik, az egyenlőség általános elve, melyet az 1848. XX. t. cz. 2. §-a kimond, a zsidókra is fog értetni.

S ha még ez sem elégitené ki T. K. urat, akkor azt kellene hinnünk, hogy minden positiv vallás, s maga a kereszténység is utjában van, s olyannyira nem törődik a nemzet további fejlődésével, miszerint nem bánná, ha az új nemzedéket a szülők teljes pogányságban a 91-iki francia polgárkatekizmus szerint nevelnék fel!

Azonban mi sokkal konokabb protestánsnak tartjuk T. K. urat, mintsem róla ennyi pogányságot feltehetnénk, — s hajlandóbbak vagyunk azt hinni, hogy az ellenzéknek egyik érdemes vezére nem akarta engedni, hogy a jelen miniszteri kormány ezen előzékeny liberalis javaslat dicsősségét zavartalanul élvezhesse, — azért is a liberalismus eme drága diadalának irigylett érdemét s értékét felszólalása és kicsinylése által egy kissé le akarta szállítani.

Igen sajnáljuk, hogy erre a jobboldalon senki sem válaszolt s a két szélsőség közt az egyensúlyt helyreállítani nem igyekezett.

Pedig erre sem az elem, sem a hangulat nem hiányzott, mert eme, a szabadelvű ajkokon oly gyakran sürgetett rendszabály felolvasása éppen nem lőn azon lelkesedéssel fogadva, mint azt az emancipáció journalistikai sürgetéséből következtetni lehetett volna.

Ez is tanusítja, hogy sok kérdésben a hév mérfoka nem mindig összhangzó a közönség és journalistika között. A gyorsírók által jelzett „élénk hosszas tetszés“ csupán az izraelita gyorsírók érzelmét fejezte ki, — mert egy szélső baloldali éljenzében kívül csakis az „elkerülhetetlenség“ komoly hallgatását tapasztaltuk.

Bizonyos ugyan, hogy tárgyilagos államférfiai szempontból ma már alig ellenezhetné valaki az emancipációt, ha mindjárt különben az idők rohamát feltartóztatni képes lenne is.

S arra, hogy e rendszabály szükségére beálljon, még a 48-diki törvények sem kelletek, mert e kérdés már előbb is napirenden volt, csak hogy akkor ez is, mint minden egyéb, nagyobb megfontolással, s mindenesetre a qualificatio szigorubb alkalmazása s fokozatosság mellett döntetett volna el.

S ha a zsidó publicistika materialistikus szempontnál magasbra tudna emelkedni, maga is belátná s méltányolná az aggodalmat oly átalakulás felett, midőn az államnak hosszú századokon át épült keresztény szervezete egy néptörödéknék feláldoztatik, mely elkülönözködése által mindenütt, minden nemzet közt, s minden alkotmány alatt magának kiváltságos állást biztosítani törekszik.

S ezen aggodalom különösen igazolva van oly országban mint a miénk, hová az emancipáció hiánya daczára e népfaj különös aviditással szeretett betódulni, a nélkül hogy magyarrá lenni törekedett volna, — s hol daczára egyes becstülésre méltó kivételeknek e népfajtömege köznépnék anyagi sorsára eddig nagyon érezhetőleg nem a legüdvösb befolyást gyakorolta, — multunk különböző korszakai pedig nem a legkellemesb emlékezettel bátoritnak bennünket.

Azért nem csodálkoztunk volna, ha a javaslat előterjesztésekor Tisza Kálmán urral ellenkező hang is megszólalnik.

Különösen két körülmény alaposan felemlítettetett volna.

Elsőben az, hogy e rögtönzött előterjesztés mint oly pressio hatásának eredménye tünik fel, melyet nem az ország közvéleménye, s nem a nemzeti közérzet, hanem csakis az érdek-

lett népfaj által kezelt vagy ápolt journalistika gyakorolt a kormányra.

A „Bécsi Wanderer“ már is nagy elégtétellel registrálja e lépést, mint a magyar kormány ellen intézett támadásának bizton számított eredményét

Ha valaha, ugy kivált a jelen viszonyok közt nem szabad önállóságának kockáztatása nélkül a magyar kormánynek magát tovább sodortatni, mert programja amugy is mindent magában foglal, mit a szabadelvűség forradalom nélkül igénybe vehet, s mert ezen programm már azon szélső határvonalat képezi, melyen túl minden lépés, minden gyenge engedés feltarthatlan sikamlás 49 felé.

De helyes beleszólást idézhetett volna elő a miniszteri javaslat azon szempontból is, hogy az emancipáció ügyénél még sokkal fontosb és sürgösb kérdések is várnak eldöntésre, a minőknek mi kiválólag a megyék rendezését, s az erdélyi uniót tartjuk. S különösen semmi bizonyításra nem szorul az, hogy az emancipáció kérdését a honosítási törvény egykoru megállapítása nélkül alaposan s az ország érdekeivel összhangzásban megoldani nem is lehet, hacsak a lengyelországi házaló zsidóságnak ide özlönlését, azon rendkívüli mérvben, mely a zsidó-lakosság számát hazánkban, 1850 óta csupa bevándorlás által legalább is megháromszorozta, (valóban nem tudjuk, minő erkölcsi vagy anyagi előnyök végett) határtalanul folytatlatni nem ohajtjuk.

És nem is látjuk át, miért ne lehetne ama két törvénynek junctim való tárgyatását nem csak képzelni, de követelni is.

Elsőben azért, mert mint biztos forrásból halljuk, a honosítási törvényjavaslat már a miniszteriumban bevégezve fekszik, s előterjesztése nem csak semmi akadályba nem ütközik, de sőt azon lényeges rendszabályok egyikének tekintendő, melyek minden jól rendezett országban az állam függetlenségének lényeges symbolumait képezik, s az állami alakulásoknál is a törvényhozás legelső intézkedései közé tartoznak.

De a zsidók társadalmi helyezete is elég kedvező, hogy az ügy tökéletesb rendezése végett néhány heti vagy havi halasztást türelemmel fogadjanak.

Ellenben a magyar miniszterium nagyon helyesen cselekedett, hogy az emancipáció kérdését tüzetesen a zsidókra alkalmazva, azt nem Tisza Kálmán ur pogány fogalma szerint formulázta, — azon egyszerű okból, mert a zsidók társadalmi állására nézve törvényeink közt még számos korlátozó határozatok foglaltatnak, melyek még eddig országgyűlésileg megszüntetve nincsenek, — tehát azon esetre is, ha a politikai jogegyenlőség más formában decretáltatnék, a zsidókra nézve még csakugyan specialis törvényt hozni kellene.

Az igaz, hogy e törvények nagy részének hatása a zsidókra nézve a Bach-rendszer absolutistikus intézkedései alatt via facti már megszüntetett, — de miután hazánk alkotmánya helyreállitott, sem az ország becsületével, sem a törvényhozás tekintélyével nem férne össze, az önkény művét nem rectificálni azáltal, hogy az elavult vagy visszahozhatatlan decretumokat világos törvényekkel amortisálja.

Bármily egyszerűnek s kivált politikai idealisták előtt bármily természetesnek látszassék is egyébiránt a zsidó emancipáció abstract elve, — annak gyakorlati nagy horderejét, társadalmi és politikai mély hatását, s éppen nem veszélynélküliségét és aggasztó következeit éppen hazánkra, s különösen a magyar köznépfaj helyzetére nézve — a komolyan gondolkozó magyar államférfiak figyelmét el nem kerülheti.

Meggyőződésünk az, hogy bár mennyire igazolva lássa is a magyar miniszterium e rendszabályt a kor és szabadelvűség követelése által, — de bizonyos, hogy valamint a felelőséget nem utasíthatja el magától ezen rendszabály lehető következményeiert, ugy nem vonhatja ki magát azon kötelesség alól, hogy módokról gondoskodjék, melyek a rendszabályt lehetőleg véstelenné s ártalmatlanná tegyék.

Azért nem is hiszszük, hogy a kérdésnek legalább ezen oldala az országgyűlésen discussiót ne támasszon, mely praeventive mindenesetre hasznosabb lesz az ügyre és hazára nézve, mintha az meg nem előzőtt bajok és zavarok által utólag idéztetnék elő, nevelve elkésztítő csalódások által.

Mi a kérdést folyvást szem előtt fogjuk tartani, s nem mulasztjuk el időközben a rendszabály socialis oldalának illustratiójához járulni.

A „Hirnök“ tehát hiven és állandóan marad meg azon ösvényen, melyet évek óta irányunkban elfoglalt. Ezt a „Hirnök“ ellensége is el fogja ismerni. Igaz, hogy ma már minden felvilágosodott ember utálattal fordul el oly laptól, mely az ő ösvényén halad, de ez a „Hirnök“öt meg nem zavarja fáradhatlan munkálkodásában. Mi erősen hiszszük, hogy a kormány törvényjavaslatát a ház többsége még e napokban elfogadandja; ha azonban ezt hinni okunk nem volna, azon körülmény vigasztalna, hogy a „Hirnök“ szóval ellenünk. Eddig — hála Istennek — a „Hirnök“nek egyetlenegy kívánata sem teljesült; reméljük, hogy a szóban forgó kérdésben sem fog teljesülni, mert ma már nincs józan ember, ki úgy gondolkoznék és okoskodnék, mint a „Hirnök“. Cikkét azért adtuk, hogy t. olvasóink mulassanak és nevéssenek rajta.

Az egyenlőségi kör

feladatai közé sorozza a jelentékenyebb politikai események fölött saját keblében eszmecsérét kelteni, és ennek eredményét részint nyilvánosságra juttatni, részint a politikai tény okozóinak tudomására hozni.

Misem természeteseb tehát, hogy az egyenlőségi kör, e feladatánál és különösen a kör vezérezsméjénél fogva, mely a jogegyenlőség, a miniszterium által minap előterjesztett egyenjogositó törvényjavaslat fölött discussiót rendezett.

Mult vasárnap délután tartott választmányi ülésében e törvényjavaslat volt eszmecsere tárgyául kitűzve, és talán nem is kell mondanunk, hogy mind a választmányi tagok, mind a hallgatóságot képező egyéb körbeli tagok élénk érdekeltséggel karolták fel a kérdést.

Először is Rakovskij azon véleményét fejezte ki, hogy ámbár ő Tisza K. módosítványát szabadelvűbbnek tartja a törvényjavaslatnál, mégis, mivel úgy értesült, hogy zsidó polgártársait ez utóbbi elégti ki, ezt pártolja.

Fenyvessy kizárólag az opportunitás szempontjából itéli meg és helyesli a törvényjavaslatot. Szóló a leggyökeresebb és a zsidókat teljesen kielégítő szerkezetnek azt tartja, hogy a zsidók bevett vallásfelekezetnek declaráltassanak; de mivel tudja, hogy ezen forma a legtöbb részről csak azért vettetnék el, mert illiberalis külsejű, habár szorosán véve a leggyakorlatibb is; a mint más részt igen sokan Tisza Kálmán szerkezetét, habár épen nem gyakorlati csak azért pártolják, mert liberalis hangzású: azért az e kettő között középen, sőt Tisza Kálmán és a Hirnök interpretatioja szerint a receptióhoz közel álló kormányjavaslatot pártolja.

A receptio az összes zsidóságnak adja meg az autonomia jogait azon felül, hogy az egyeseknek egyenjogúságot biztosít; de szóló nagyon kétli, hogy vajjon megfordítva a polgári és politikai jogokban felruházott egyének egyházat képezni minden egyéb elő-

feltétel nélkül jogosítvák-e. E kételyét fokozza épen Tisza Kálmán szövege, mert habár ezen szöveg szerint a nazarenusok is mindennemű állampolgári jogokra képesítvék, még sem tehetni fel e szerkezet szándokából, hogy a nazarenusoknak önmagukban mint egyháznak biztosítsák állás nemcsak az államban, hanem az állammal szemben is.

Mindamellett szóló elismeri, hogy habár a kormány javaslata nem nyújtja kétségtelen szavakkal a zsidóknak is az 1848-ki 20 t. c. kedvezményeit; és miután reményli, hogy a vallásfelekezeteknek egymáshoz és az államhoz való viszonya minél előbb rendeztetni fog; és mert bizik abban, hogy a kormány jelen javaslatát, ha törvény erejére emelkedik, mindig a legszabadelvűbb szellemben fogja alkalmazni: az opportunitás és a gyakorlatosság szempontból a törvényjavaslatot pártolja.

Bródy Zsigmond határozottan a kormány előterjesztése mellett nyilatkozik. Röviden előadja az egyenjogositási törvény történetének előzményeit, és azon eredményre jut, hogy az adott körülmények között a kormány előterjesztésétől várhatni a legüdvösebb eredményeket. A baloldal indítványára áttérve, csodálkozik, hogy az oppositio egyszerre oly rendkívülileg szabadelvű lett. A kormány hosszas ideig habozott, míg azon kötelezettségnek elegett tett, melylyel a zsidók irányában tartozott. Hosszas ideig folyvást csak általánosságokkal érte be és csak is szép szóval, nyájas ígéretekkel kedveskedett. Mi lett volna ily körülmények között föladata egy valóban szabadelvű oppositiónak, és mi lett volna a mi baloldalunknak? A helyett, hogy ez égető kérdésben a kezdeményezést magához ragadta és a kormányt egy szabadelvű törvényjavaslat indítványba hozatala által sarokba szoritotta volna, mélyen hallgatott, és így részesévé vált a kormány halogatási rendszerének. Végtére azonban post tot discrimina rerum a kormány megemlékezik kötelességéről, és egy teljesen kielégítő törvényjavaslatot terjeszt a ház elé. Az ember ekkor azt hinné, hogy a baloldal belenyugszik a dologba. Hanem mi történik? Azon párt, mely nem tartotta szabadelvűsége postulatumának hogy e kérdésben akármit is tegyen, egyszerre oly szabadelvűvé válik, hogy a kormány liberalismusát elannyira kicsinyli, hogy azt semmibe sem veszi. Eddig a baloldal a zsidókért sem tett semmit, most egyszerre a nazarenusokra és még talán Isten tudja, kikre terjeszti ki gondját. Ez oly eljárás, melyet szóló nem tarthat helyeselhetőnek. Ez eljárás a zsidók emancipatióját csak késleltetné, más oldalról nem felel meg practicus szükségletnek, azért szóló határozottan ellene nyilatkozik.

A mi Fenyvessy és Mezei urak azon aggályait illeti, hogy vajjon a kormány előterjesztése magában foglalja-e a confessio egyenjogositását, szóló azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy az aggályok alaptalanok. A confessio egyenjogositása nincs ugyan benn a törvény betűjében, mely csak is a polgárok az államhoz való viszonyával foglalkozik, és a felekezetnek viszonyát az államhoz nem érinti, de benne van a törvény szellemében. Igaz, hogy a hitfelekezetek egyenjogositását legjobban biztosítaná azon alak, melyet Fenyvessy említett, hogy tudniillik a zsidó vallás is bevett vallásnak nyilvánítsák, de ezen biztosítás is csak elvileg volna. Mert tudjuk, hogy az 1848-iki törvények XX. cikkelye a jogegyenlőséget és visszonnosságot csak elvileg mondja ki, és practice e jogvi-

szonyosság még nincs alkalmazva. E tekintetben nem csak a görög-óhítűek panaszkodhatnak, a mint azt Manojlovits képviselő interpellációja mutatja, hanem a többi bevett vallásfelekezetek is. E kérdés megoldására vár, és ha megoldatik, ha a jogegyenlőség és viszonyosság elve törvény által alkalmaztatik, akkor a zsidó hitfelekezet ép úgy részestül majd a törvényelőnyeiben, mint a többi. Mert hihető-e, hogy miután ma a zsidó polgárnak megadják jogait, meg fogják azt tagadni később a zsidó hitfelekezettől?

Szólok mindez okok folytán azt tartaná az egyenlőségi kör részéről leghelyesebbnek, ha a kormány előterjesztése mellett nyilatkoznék.

Királyi Pál és Mezei Mór különböző szempontokból kiindulva, igen szellemdúsan és alaposan nyilatkoztak a törvényjavaslat mellett.

Ezekon kívül még Grosz Károly, Szentkirályi, Tencer Pál és Tavaszai vettek részt e vitában, és mindnyájan a törvényjavaslat elfogadása mellett nyilatkoztak.

T A R C Z A.

Dr. Kohn hitszónoknak dr. Meisel főrabhi felett tartott beszéde.

Hat nappal ezelőtt, szomorkodó hallgatóság! gyászünnepély hívott egybe bennünket az Ur e házába. Ide jöttünk, hogy könyekkel adózzunk Rappoport, a prágai hitközség boldogult főrabbija áldásdus emlékének. Halotti énekeink méla dallamai közt tekintet parancsoló férfiú lépett a gyászfátyollal leplezett szószékre itt átellenben. Majd halkán, lágyan, mint a tavasz suttogó szellője, majd megint hatalmasan, mint a dörgés rendítő hangja folytak szavai mézes ajkairól — és mi gyásztunk és könyeztünk; mert ő, a szónak mestere, éreztetni tudta velünk tételének igazságát *כי שר וגדול נפל בישראל*, hogy Prága főrabbiájával „fejedelem és nagytekintélyű férfiú esett el Izráelben.“

És ma — hat rövid, végzeteljes nap mult el azóta — ma ismét gyászünnepély hívott ide bennünket; halotti énekeink méla bus dallamai ismét betöltik e szentelt csarnokot; a szószéket itt átellenben ismét fekete gyászfátyol fedi: de a szószék maga üres, mint egy hült fészke a kedves csalóagnak, melyet a téli vihar tőlünk messze üzött szebb, boldogabb országba. Ismét keserve feljajdulunk *כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל* „fejedelem és nagytekintélyű férfiú esett ma el Izráelben“: de ezen keserv ma őt illeti, ezen fájdalom most ő miatt dul keblünkben, ki csak a minap ott állott ép erőben és egészségben, élte virányában, mint Isten igéjének buzgó hirdetője, tanítónk, tanácsadónk, vigasztalónk s atyai barátunk.

Mereven künn fekszik a szük koporsóban, ki keblében az eszmék és gondolatok egész egy nagy világát hordotta, kinek szük vala e föld, ki ihlett lelkesedésében egész az egékig felemelkedett, a mennyek rejtélyeit kikutatta s azután nekünk itt megfejtette. Oh! mily fájdalmasan és rettenetesen érezzük Hiob szavának igazságát: *כלה עני וילך בן יורד שאול לא יעלה; לא ישוב עוד לביתו ולא יברנו עוד מקומו* „felhő mulik s elmegyén — így, ki a sirba száll, nem jó többé fel; nem tér vissza többé az ő házába s az ő helye nem ismeri őt többé“; mert ő, kit mi siratunk, csakugyan eltűnt mint az esti égnek alkonyipirfestett könnyű fellegecskéje, melyen szemünk gyönyörrel elmereng, míg az esti szellővel el nem uszik látkörünkből; mert ő, a ki elment az Isten házába, az Ur igéjét hirdető, csakugyan az ő házába nem tért többé vissza s az ő helye nem ismeri többé“ — *גם אני לא אחשך פי אדברה בצר רוחי אשיחה במר נפשי* „azért nem hallgathatok, szólok lelkem fájdalomában s feljajdulok szívem keservében.“

De miről szóljak? miről szóljak előbb? szóljak

azon szép tulajdonok és tehetségekről, melyekkel az isteni gondviselés őt oly pazarul megáldotta? magasztaljam-e azon kitartást, odaadást és önfeláldozást, melylyel hivatalának élt? soroljam elő működésének eredményeit, mindazon intézeteket, egyleteket és társulatokat, melyeknek ő vagy tagja, vagy elnöke, gyakran teremtője s mindig lelke volt? mondjam-e, mit vesztett benne családja, mit barátjai, mit mi, mit hitközségünk? Minderről egy szűken mért óra rövid perceiben nem szólhatok; ugyis még elég gyakran őszinte fájdalommal fogunk itt róla megemlékezni s akkor lesz alkalmunk mindarról bővebben szólni, mit most elhallgatnunk kell. Vagy tán vigaszt nyujtsak? önmagam sem bírok azzal, engem is sujtott, mélyen sujtott e váratlan csapás megmérhetlen sulya.

Én, kinek fájdalom! csak rövid ideig volt szerencsém a boldogulttal együtt működni ugyanegy téren, ugyanazon hitközség érdekében, én e gyászos alkalommal csak egy szomorú kötelességet teljesíthetek. Szomorkodó hitközségem nevében szólok s így nyilvános s ünnepélyes, bár tudom gyenge kifejezést kölcsönözni szándékozom hitközségünk gyászának s ama hálás elismerésnek, melylyel ez tartozik imént elhunyt főrabbijának, Meisel Farkas Alajosnak.

Szomorkodó hallgatóság! Ha már nehéz feladat leírni ama gyászt, melyet egy magánszemély halála családja szük körében kelt; akkor — ha csak egy Meisel ékesszólásával nem bír valaki — akkor lehetlenség szavakba foglalni azon gyászt, mely, mint a jelen, ezer meg ezer kebelt eltölt; mert *הכם שמת הבל קרובי* „ha bölcs tanító meghalt, mindenki rokona“ s így Meisel, boldogult főrabbinck családja egész nagy hitközségünk, melynek minden egyes tagja kötelekekkel hozzá volt csatolva, melyeket a kedves elhunyt majd kilencz évi munka alatt oly erőre, oly szorosra szőtt. Itt vannak köztünk szülék, kikkel örült, ha családi körük tágult új felviruló gyermekélet által; ott mások, kikkel szomorkodott, ha a halál zord keze kedveseik egyikét sujtotta; itt boldog házaspár, melynek kezeit ő adta egybe, ott egy szerencsétlen, kit ő vigasztalt. Itt egy ifju, kinek ha zugott a téli vihar, ő adatott meleg ételt; ott ismét mások, kinek még becsesb szellemi tápot nyujtott vagy nyujtatott. Ezt buzditotta kitartásra és előhaladásra; azt megintette és visszatartotta, ha a bün pályáján járt; ez elragadtatva esüggött ajkain, ha méznél édesebben folytak ékes szavai, az mint barát közelebbi társalgásának örvendett; ennek jótevője, annak tanácsadója, mindnyájunknak pedig tanítója volt — és ezen férfiú, e nagy család feje, disze, lelki atya nincsen többé; meghalt rögön, váratlanul, a nélkül, hogy ezen szörnyű csapás

elkészülve talált volna bennünket! Ki fejezhetné ki ezen gyászt? ki írhatná azt le? Még az ég is gyászfátyolt ölt magára és — sir! s mint Hagadánk szerint rabbi Abuha halála alkalmával **אחתי עמודי דקסרי דמעי** „Cezarea városának mag oszlopai is könyeztek“, ugy ezen érczöntötte oszlopok, melyek az elhunyt beszédének hatalmas árjait annyiszor viszhangoztatták, is sirnának, ha sirhatnának. Emberi szó hiába küzd ezen szomorú feladat óriási nehézségével; de a halál keze, mely őt sujtotta, sziveink legérzékenyebb hurjait is megpendítette durván s irgalmatlanul, hogy ezek tompa morajjal rezegnek bus keservben. Ha sziveink ezen fájdalmas rezgése összezengnének összeforrhatnának egyetlenegy hangba, akkor ezen hang, ha emberi fül azt hallhatná, vagy ha hallhatná és el is tűrhetné, akkor ezen ezer meg ezer gyötrött kebelből fakadó fájdalmas hang egyedüli hü kifejezése volna ama gyásznak, melylyel hitközségünk, a nagy család, elhunyt főrabiját, szeretett közös apját siratja.

Mint gyászunknak, ugy azon hálás elismerésnek sem kölcsönözhetünk méltó, hü kifejezést, melylyel hitközségünk boldogult főrabijának tartozik. Lehetlenség ez is; mert nekünk, szomorkodó hallgatóság! még fogalmunk sincsen ama roppant teherről, mely oly súlyosan nehezkedett az ő vállaira, mert nem is képzelhetjük nehézségét ama dicső és fenséges, de fáradságos feladatnak, melyet ő oly tökéletesen meg tudott oldani.

Az Istentől dusan megáldott természetének minden szép erejét s ritka tehetségét hitközségünknek szentelte, annak érdekében ernyedetlenül munkálkodott, fáradozott és küzdött — és munkálkodása közepette el is szólított körünkből, midőn még hosszú éveken át munkálkodhatott volna. Meghalt magas hivatásának teljesítése után s a halál angyala utolsó szavait lecsókolta kedves ajkairól; elesett ama szent téren, melyen oly soká és oly férfiasan küzdött vala, azon szószék mellett, melyről oly buzgón hangzottak ihlett szavai, mint a harczos a harcmezőn, zászlaja mellett, melyet mindig magasra lobogtatott — elesett, ajkai elnémultak s velük a tavasz bájos dallosai is, melyek az ő keblében laktak, hol örök mosolygó tavasz virágozott vala. S mivel bölcsseink azt mondják: **כל העושה מצוה סמוך למיתתו דומה שלא חיתה מרת צדקה והשלימה** „ki halála előtt vallásos, Istennek tetsző cselekvést visz véghez, annak erkölcsi, szellemi s vallásos élete, hogy tökéletes legyen csak ezen utolsó jámbor cselekedetét nélkülözte“, mivel bölcsseink ezt állítják, ezen halála nekünk jele, tanuja annak, hogy lelke tisztán, a tökély fenséges jellegével felszállt az egekbe, urához és teremtőjéhez. — Ő element oda, hol a menny tiszta gyönyörei várják, és mi, tisztelői, tanítványai, rokonai — mi hátramaradtunk butelt szívvel és fájdalomdulta kebelvel. Ő távozott tőlünk, gyászunk és hálás elismerésünk követi sirja mélyébe; de szava, neve és emléke élni fog közöttünk mindaddig s még tovább is, míg aggastyánok lesznek közöttünk, kik megindult hanggal beszélhetnek figyelmező unokáknak Meisel Farkas Alajosról. Pest város izraelita hitközségének boldogult főrabijáról s a beszéd e királyának gyöngyszavairól.

És te szeretett lénynek szeretett hullája, menj hova az Ur felfoghatlan végzete hívott téged, menj be a békébe, melyről hattyudalod oly bájosan zengett; és ha letekinthetsz ránk — s mi hiszszük, hogy letekinthetsz — nézz le ránk szeretettel! bocsásd meg,

megdicsőült szellem, ha mi, ember létünkre s a tévedés gyermekei tán igazságtalanok voltunk irányodban — bocsásd meg! s imádkozzál értünk az élet urának mennyei trónja előtt! Sokat fáradoztál, sokat és nehezen küzdöttél — pihenj! szunynyadozzál, álmodozzál édesen, kedvesen **והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאסף** „erényeid menjenek te előtted, az Ur mennyei fénye fogadjon fel téged!“ Amen!

Könyvismertetés.

„Mózes első könyve magyar fordítással az izr. iskolák számára. Kiadta Kohn Salamon.“

E napokban Lövy könyvkereskedő ur a „Pester Lloydban“ azon örömhirt tudatta az érdekeltekkel, mi szerint már megjelent Mózes könyveinek első része magyar fordítással. Ezen hírek bizonyára örvendett mindenki: Agg, ifju, tanítók, gyermekek, szülék egyházi és világi személyek, mert kiki érezte mily szükségünk van ilyen könyvre és várva várta annak megjelenését. Én, ezen sorok írója is tüstént hozattam egy példányt, hogy az iskolánkban használtassék. Örömmel vevém e könyvet kezembe, arra gondolva, hogy mennyi áldást fog ez hozni iskolánkba és mily emeltyűje lesz gyermekeink megmagyarosodásának. De fájdalom! Nagyon csalódtunk. Ébben a fordításban annyi hibára akadtam, hogy vétkezének, ha azokat iskoláink kárára elhallgatnám. Csupán csak kötelességemet teljesítem tehát, midőn a tömérdek hiba közül néhányat ezen becses lapokban a nyilvánosság elé hozok.

Az 1. rész 6. versét így fordítja K. S. ur „Legyen terület a vizek között és legyen választó a víz között“. Itt **בין** és **בתוך** közösen „közöttel“ vannak magyarázva, holott a másodiknak: Közepette — a magyarázata. 11. „Gyümölcsöző fát csak azt teszi hogy: Gyümölcsfát. — 14. „Válasszák el a napot és éjszakát“. Mitől? 16. „A nagyobbik világítót hogy uralkodjék“. Ez helytelen, minek így kellene hangzani: Napi uralkodásra. — 15. „Hogy világítsanak az ég területén és világítsák meg a földet.“ Különös! Itt a gyermeknek azt kell képzelnie, hogy **מאורת** és **להאור** egy jelentésű szavak. Azután meg nem tudom, hogy azt az „és“ hol találta föl a fordító ur a héber szövegben. Igaz, hogy ferde magyarázata szükségessé tette azt. De miért nem tetszett így fordítani: Legyenek világítókká az ég területén, hogy világítsák meg a földet. 17. „Hogy világítsanak a földre“ e helyett: világitásnak s. a. t. 20. „Hozzanak elő a vizek csuszó-mászó élő lényeket és szárnyasokat a föld fölött, az ég alatt“. Hát az a **יעופה** hol maradt? Ezen fordítás szerint, vagy a csuszó-mászó állatok is repülnek az ég felé, vagy pedig a madarak is csak ugy csuszkálnak a földön. 28. „És hajtsátok azt birodalmatok alá“. Ime egy egész mondat ezen egy szóért: **ובכשתה** Hogy mutathatj meg itt a tanító, hogy ama sok szó hol fordul elő ebben az egyet lenegy héber szóban. Ne mondja nekem a fordító ur, hogy csak Károlyi Gáspár urat követte ezen fordításában. Nagyon is jól tudom én azt. Ez először nem ir' izr. iskolák számára és azután ha Károlyit akarta lemásolni, helyesebben cselekedett volna, ha Károlyit ajánlja az iskolák figyelmébe. Károlyiból a fordítást leírni és újra kinyomatni még annak sem mesterség, ki soha a héber nyelvről nem hallott egy árva szót.

Handler Márk, rabbi.

(Őn meg fog bocsátani, hogy egész ivre terjedő ismertetésből, csak az első oldalt közöljük. Kár azt hosszasan bizonyítani, miről az ember első pillantásra meggyőződhetik. Egyébiránt meghiheti t. rabbi ur, hogy Kohn Salamon ur még a másolást sem eszközölte maga. Szerk.)

P e s t

Lapunk élén fekete kerettel jelentjük a helybeli izr. hitközség főrabbijának, dr. Meisel Farkas Alajos elhunytát. Még mult szombaton (november 30-án) délelőtt 10 órakor a helybeli zsinagógában szónokolt, és már délután 5 órakor kimult az élők sorából. Utolsó szavai ezek voltak: „Az Ur, kinek tiszteletére mindnyájan egyesültünk, legyen kegyes irántunk! Ó, ki békét szerez az égben, áldja meg népét békével.“

Még a zsinagógában néhány perczel a szónoklat után rogyott össze, honnan a zsinagóghoz legközelebb fekvő lakásra vitték, hol alig néhány órával később, a nélkül, hogy nejjével vagy gyermekeivel szólhatott volna, elhunyt.

A szörnyű hír még ugyanezen este az egész városban elterjedt, úgy, hogy este 10 órakor, midőn az Orezi-házból lakására vitték, száz meg száz ember kísérette a megboldogult hült tetemeit. A község előjárósága még szombaton este tartott ülést és elhatározta, hogy 40 tekintélyes hazai és külföldi községgel és rabbiival fogja a gyászhirot tudatni, és a kedden délelőtt 10 órakor végbemenendő temetésre táviratilag meghívni.

Vasárnap a község és az Izr. M. Egly. fekete lobogót tüztek ki, a nagy veszteséget hirdetendők.

Hétfőn már számos vidéki érkezett a fővárosba, hogy az általános gyászban részt vehessen.

Kedden a temetkezés napján, már reggel 7 órakor számos ember állta körül a templomot, hogy a 9 órakor tartandó ünnepélyes isteni tiszteletnél részt vehessen.

Még 8 óra sem volt, midőn a templom földszint és a két karzat nőkkal és férfiakkal egészen megtelt.

Alig mult 9 óra és dr. Kohn Sámuel hitszónok lépett a szószékre. Beszédét, melyet az ájtatos közönség feszült figyelemmel és zokogással hallgatott, lapunk jelen száma egész terjedelmében közli.

Kohn hitszónok jeles magyar szónoklata után dr. Jellinek Adolf bécsi hitszónok jelent meg a szószéken. A kitünő hitszónok beszéde a szó igazi értelmében megható volt. Azon leszünk, hogy a szónokok mesterének eme remek beszédét lapunk jövő számában egész terjedelmében közölhessük.

Jellinek hitszónok beszéde után a templom emelvényén elhelyezett koporsót a község legtiszteltebbjei a nagy sár és eső daczára a király-utczáig vitték. A néptömeg, mely a halottas kocsit kísérte, rendkívül nagy volt. Az egész ország- és váci-ut tömve volt emberekkel. A temetőben Hirsch ó-budai főrabbi, Steinhart aradi főrabbi, Trauenfels setellini rabbi, Friedmann főkantor, Kovács Vasváry nevű (nemzsidó) és végre Jellinek urak szólottak az elhunyt fölött.

Különösen kiemelendőnek tartjuk, hogy hitsorsosaink üzletei, irodái és boltjai egész délelőtt zárva voltak. E gyászos ünnepély nemesak az elhunyt főrabbiának, hanem a hitközségnek is becsületére válik.

Pest, 1867. évi december 2-án.

Nagy a reverentián, melylyel a vidék a pesti zsidóközség irányában viseltetik, — nagysága s nagymérvű szervezése, gazdagsága s dus eszközökkel rendelkezhetősége, mindennekfelett pedig azon jótékonyági intézetek, mik a község kebelében oly búján virágzanak, könnyen megmagyarázhatóvá teszik azt.

Az elzárkozottság, melyre a zsidóság hazánkban eddig kisebb-nagyobb mérvben utalva volt, s melyet irányában más felekezetbeliek is tanusítottak, mindezen jótékonyági intézetekre a felekezetség kizáró bélyegét sütötték, — s mi inkább természetes, mint ez? Ha az uralkodó vallások a társadalmi nyomor enyhítésére rendelt intézetek ajtait bezárják a zsidó elől, csak nem kívánhatja valaki, miszerint a zsidó — ki ekkép magára van utalva — ossza meg fillereit a sokfélekep istápoló nemzsidóval. Eddig úgy volt ez nálunk, hogy ezentul máskep lesz, nem csak reméljük, de erősen hiszszük.

S ha nagy azon intézetek száma, miket a község maga felállít s fentart, még tekintélyesebb sort képeznek azon egyletek s az ezek által életbehívott intézetek, mik magánemberek nagylelkű áldozatainak s fáradozásaiknak köszönik létüket.

Ezen egyletek s intézetek közt első sorban áll a nőegylet s az ez által legujabban felállított árvaleányház. Mindkettőnek története csak egy évre szorítkozik, — annál szebb tanuságu, ha vívmányait nézzük. A nőegylet kilencszáz tagot számít, midőn létezése s működéséről még a jótékony nagy közönség tájékozva sincs, s árvaházat állított, választmánya páratlan fáradozásainak s áldozatainak árán.

Nyájas fővárosi olvasóink — nem kételkedünk benne — köszönettel emlékeznek meg rólunk, ha következő jóindulatu utasításunkat elfogadják: nézzék meg az említettük árvaházat. Menjéuk a királyutczán végig s kanyarodjanak aztán jobbra a meghoszabbított három-dob-utczába, — ezt az utczát egész hosszában nem ajánljuk — alig néhány lépésnyire meglátják a szerteljes könyörületesség oltárát. Ime leírjuk.

Már az első benyomás, midőn a kapuba benyitván, tágas kertudvarba lépünk, a lehető legkellemesebb, kevés számú virágágyakat, leginkább konyhára szolgáló ültetvényeket tartalmaz, mik a kertész által tanított növények ápolása alatt állnak.

Nem megindulás nélkül lépünk a „nem nevezetel többé elhagyatottak“ feliratu előterembe, honnét, ha esetleg délelőtti órában vagyunk, meglátjuk az iskolateremben egybegyűlt szegény árvákat; — tizenketten vannak, 7—12 éves koruak. Közbevetőleg említjük meg, hogy a házszabályok értelmében a felvett növendékek betöltött 16 éves korukig neveltetnek s tanítatnak, s a nagylelkű hölgyek erkölcsi kötelességüké is tették, érdemes növendékek netaláni jelesebb képességeink további kiképzéséről s alkalmaztatásáról gondoskodni. Tágas s világos a tanterem, örömteljesen nézzük az asztal körül sorakozó 12 susogó, épen író egyenruhás, kíváncsian feltekintő lánykát, köztük egy se rut, de még látszik mindannyinak arcán a nyomor s hosszú nélkülözés hat hét alatt el nem tűnő jellemvonása. Atyjuk, anyjuk elhalt, s ők, kik megfosztva ezen nyomoruságos ugyan, de mégis mentő horgonyt képező támaszoktól, tüzhely nélkül bolyongnának az élet zavargós tengerében, kik a szerencsétlenség árjától, talán az elvetemedettség s a bűn árjától ragadtattak volna el, — a szegény árvák, kiknek egyik-másika eddig betűt sem ismert: itt terjedelmes oktatásban részesülnek, — tanulnak, hogy mint a társadalomnak később hasznos tagjai áldhassák azok emlékét, kiknek becsöket, jóságukat, erejüket — lelkeket köszönik.

A tanteremtől balról fekvő három ablakos teremben kézi munkákban nyerne a lánykák oktatást. Kötés, horgolás, himzés, varrás — mind megannyi mesterségei a jó háziasszonynak s az arra pályázó nőnemnek — tanítottatik itt azon szorgossággal, mely az intézet egész belserveszetének s vezetésének főjellemvonása. Hogy csak egy példát említsünk, minő szeretetteljes bánásmódban részesülnek a lánykák a felügyelőnő részéről, felhozzuk, miszerint egy növendék az igazgatónő kérdésére: mért busul, azt felelé, hogy a felügyelőnő az nap még egyszer sem csókolta meg, — attól tart, hogy haragszik rá. — A kézimunkák termében van a növendékek ruhatára s nagy bőségű munkaanyag: jótékony emberbarátok ajándékai. — Mi legeszelebbebb, ez az, hogy a növendékek által elkészített munkadarabok a nyilvánosan

artandó félelmi vizsgálatok alkalmával eladatnak s az ebből befolyó összegek kamatosítólág letéttnek, hogy mire a növendékek az intézetet elhagyják, elég tekintélyes vagyonnal is birjanak — persze az egyes munkadarabok magas áron fognak eladatni — legcélszerűbb buzdítás a szorgalomra s munkaösztönre.

A tanteremtől jobbra fekszik a hat ölnyi hosszúságú hálóterem, meglepő csinosága, kifogástalan tisztasága sora a tizenkét legszebb szerkezetű számozott ágynak. A falon függő fekete táblán két lányka neve, kik e héten a hálóterem söprésével s apróbb tisztogatásával vannak megbizva.

A terem a felügyelőnek fentartott alkovba végződik, — ismét csak igen czélszerű intézkedés. — Igen szivesen időzünk e teremben, — az ágyak felett elhelyezett számok, a zavartalan csend, az üvegajtón át látszó lyánkák, a hosszú meztelen falak mintha emlékeztetnének az élet élvezeteire, fáradaimaira s szenvedélyeire, a szegénység véres könyeire, az elhalt szülők kétségbeesésére, a fiatalság csábjaira: a humanitás követelményeire. — De ne éljünk vissza a felügyelő sziveségével, mely el nem mulasztatja vele a látogatót mindenre figyelmeztetni, mi által érdekét felkelhetni s fokozni reméli. Legjobb alkalom megemlékeznünk azon jóságos s előzékeny fogadtatásról, melylyel látogatók az igazgatóság részéről találkoznak, sőt maga az intendensnő elég szives, személyesen elvezetni bennünket tereméből terembe, felnyitni a szekrényeket s egyetmást a háztartásról tájékoztatás végett elmondani.

A hálóteremből előcsarnokba lépünk, melyen olvasónkat, miután köszönetet mondtunk neki azon figyelemért, melylyel eddig kísért s azt jövő cikkünk számára is kikérjük, kegyteljes elbocsátjuk azon ígérettel, hogy legközelebbi alkalomkor az intézet házzabályainak egyik-másik érdekese pontját említettlenül nem hagyjuk. Viszontlátásig.

LEVELEK.

Abony, 1867. évi december 2-án.

T. szerkesztő ur!

Azon átalakulási forrongás, mely szerte e hazában hittestvéreink közt a korszerű haladásban nyilvánul, közlőnt igényel, mely a túlaradó anyagot felvegye és ezt tovább vezesse szerkesztő példálul és buzdító utánzásul. — Számunkra ezen érdekünket képviselő közlőnt a „Magyar Izraelita“, mely tökéletesen megfelel ebbeli óhajainknak. De a tisztelt szerkesztőségnek is meggyűl ám a baja mindezen közléssel, mely örömmünket és bánatunkat tartalmazza. — Mi nagyon is tudjuk ezt méltányolni, és azért szerényen hallgattunk — midőn más tán elég okot és alkalmat látott volna e becses lapok hasábjait igénybe venni. Indítatva érezzük azonban magunkat közlésünkre kivált azóta, mióta e becses lapok 33-ik számában (M—S F.) urtól egy igen korszerű felszólalást olvastunk, melyben az a magyarhoni izr. községek — több megnevezett város példájára — korszerű egyletek alakítására hívja fel.

Nem lesz talán érdektelen e lapok t. olvasója előtt, ha megmondom, miszerint községünkben — sokkal mostohább körülmények közt, mint tán mind az említett felhívásban megnevezett városban — ily egylet alakult, mely rövid fennállásának daczára már a legörvendeteseb eredményeket szült.

E becses lapok valamelyik számában már említve volt, hogy itt néhány lelkes fiatal egyén által az Izr. M. Egylet mintájára egy „Társalgási-Egylet“ alakult, mely sokkal kebbe keretben szintén ama czélt tűzé ki magának, mit amaz nagyban.

Az alapszabályok jóváhagyatván, f. évi október 13-án tartott meg az alakuló-közgyűlés és tegnap tartattak az első felolvasások. Örömmel regisztráljuk ezt, mert a mi a részvétet illeti, túlhaladta minden ebbeli várakozásunkat.

Miután elnökünk Altman Gyula néhány szót intézett a

megjelentekhez, derék, tudományos orvosunk Grün Lajos nyitá meg a felolvasásokat „A társalgásról“ czimű dolgozatával. Ezután következett derék községi tanítónk Fischer Simonnak „A nevelésről a házi körben“ czimű dolgozata. Markbreit Zsigmond, egyletünk érdekében egy talpraesett humorisztikus előadást tartta, mely kiváltképen a nőkhöz volt intézve. Végre Fränkel Doby néhány fejezetet olvasott „Rebeka“ czimű beszélyéből. — Tartós figyelem és általános tetszés jutalmazta az olvasókat és a legnagyobb meglepedés kifejezésével, a pártolás és részvét ígéréttel távozott a számos látogatóság. Nekünk pedig ama édes öntudatunk marad, hogy — jóakarattal sok kivihető.*)

Fränkel Doby.

Vegyes hírek.

— Minthogy lapunkat igen rendetlenül küldik a vidékre, felkérem elvbarátainkat, hogy az előfizetést addig beküldeni ne méltóztassanak, míg arra előfizetési felhívás által figyelmeztetve nem leendnek.

Tencer Pál.

— Tiszta Kálmán válasza a bécsi egyetemen tanuló magyar zsidó ifjak emlékiratára. Tisztelt honfitársaim! Önöknek a mőzesvallásu magyar honfiak jogegyenlőségi tárgyában hozzám intézett felszólítása folytán elsöben is fájdalmat kell kifejeznem a felett, hogy Pesten nemlétem miatt küldöttjeikkel személyesen nem értekezhettem. — Fogadják egyébiránt irányomban tanusított bizalmukért szives köszönetemet, egyuttal azon nyilatkozatomat, hogy én fentemlített kérdésnek — mely nemcsak a mőzesvallásuk ügye, hanem a hazáé, az igazságé is — mielőbbi elintézését minden hatalmamban levő módon szorgalmazni, meggyőződésemből eredő kötelességemnek ismerem. A miniszterium hónapokkal ezelött tett interpellatiom folytán megígérte, hogy e tárgyra vonatkozó törvényjavaslatot még ez évben a képviselőház elébe fogja terjeszteni, még ez ideig nincs okom kételkedni azon, hogy ígéréttel be fogja váltani; ha azonban — mit én nem hiszek — ezen reményemben csalatkoznom kellene, nem fogom elmulasztani azon lépések megtevését, melyek e czél mielőbbi elérésére szükségesek leendnek. — Pesten, 1867. évi november 24-én. Tisztelt honfitársaimnak kész szolgáljuk, Tiszta Kálmán, képviselő.

— Ugy értesülünk, hogy a helybeli izr. mintatanodában megürült igazgatói állomásra már többen pályáztak. Nem kételkedünk, hogy a hitközség elöljáróságának sikerülni fog e fontos állomásra oly férfit kiszemelni és a magas kormány figyelmébe ajánlani, kiben a mellett, hogy a magyar, héber és német nyelvet tökéletesen tudja, a jellem és tudomány legszebb egységé olvad: ki szívvvel és lélekkel fog oda törekedni, hogy a magyarhoni községeknek becsületes és mivel magyar zsidó tanítókat neveljen. Ily igazgatót óhajtottunk mi akkor is, midőn Lederer elbocsátatását sürgettük.

— A „Ben Chananja“ czimű közlőnt csak ujévig fog megjelenni. E helyett nagytudományu szerkesztője, Löw Lipót főrabbi tudományos évkönyveket fog kiadni. E megjelenendő évkönyvekről jövő számunkban részletesen fogunk szólni.

Lapunk zártával értesülünk, hogy az „Egyenlőségi kör“ elfogadta Királyi Pál indítványát, mely szerint kérvény intéztessék az országgyűléshez, melyben azon remény fejeztetik ki, hogy az országgyűlés a törvényjavaslatot elfogadja, és továbbá azon kérelem is, hogy a törvényhozás minél előbb a vallásnak teljesen szabad gyakorlata és valamennyi felekezetnek egyenlősége és viszonyossága, elvben és részletes keresztülvitelben állapíttassék meg. E kérvény szerkesztésére, mely a f. hó 8-án tartandó közgyűlésen ujából fog tárgyalatni, egy öt tagu bizottmány választatott.

*) Nem hagyhatjuk említettlenül, hogy egy vidéki derék vendégünk, dr. Oblath Mór kerületi orvos Gaal-Szécsen ez alkalommal könyvtárunk javára nem jelentéktelen összeget adományozott.